

NOCTUA

SIVE

NOVA EX BIBLIOTHECA VETERINARIA

Kiadja az Állatorvostudományi Egyetem, Hutýra Ferenc Könyvtár, Levéltár és Múzeum

26. évfolyam
(2022)
4. szám

Állatorvoslásunk 100 évvel ezelőtt

1922-ben 135. éve működött állatorvosképzés Magyarországon. A Magyar Királyi Állatorvosi Főiskola ekkor már nemzetközileg elismert intézménynek számított, sőt 1906 óta doktorokat is avathatott. Miközben a képzés töretlenül fejlődött, az állatorvosi ellátás rendszere ugyancsak kiépült szerte az országban. Nagy szükség volt minderre: egyes járványos állatbetegségek megfékezése még mindig sok munkával járt. Jelen cikk az 1919 és 1922 közötti magyar kormányok működéséről és az ország közállapotáról szóló jelentés és statisztikai évkönyv adatai alapján készült.^[i]

A fejlődés feltételei ebben az időszakban látszólag nem voltak adottak. Az ország egyik válságból a másikba zuhant. 1919 tavaszán a néhány hónapos népköztársaság a tanácsköztársaságba torkolt, majd újabb és újabb köztársasági kormányok követték egymást, mígnem a Horthy Miklósról elnevezett monarchikus rendszer megszilárdulhatott. (A Statisztikai évkönyv a népköztársaság és a tanácsköztársaság említésekor következetesen az „ügynevezett” jelzőt alkalmazza. Ez az elidegenítő gyakorlat a kor sajátja volt annak hangsúlyozására, hogy a két államforma csak zárójeles tévedés volt az ország történelmében.) Időközben felbomlott a történelmi Magyarország: a leendő szomszédos államok az antant hadtestekkel együtt hatalmas területeket szálltak meg, s ezeknek a javát meg is kapták a trianoni békeszerződésben.

Az elcsatolt részek magyar lakosságának leginkább az a hányada települt át az anyaországba, amely a régi államigazgatás összeomlásával veszítette el megélhetését. A menekülthullám alig csillapodott az államhatárok megszilárdulásával. Állatorvosok is érkeztek így. Ők már a trianoni Magyarország szű-

kebb és kevesebb lehetőséget nyújtó munkaerőpiacán voltak kénytelenek szerencsét próbálni. Jól jellemzi a békeszerződés utáni viszonyokat néhány statisztikai adat: Konkoly-Thege Sándor értesülései szerint szarvasmarhából 68,4%-át, lóból 60,3%-át, juhból pedig 74,2%-át veszítettük el a korábbi állományunk. Vagyis míg a történelmi országterület lakosságának 60%-a, addig a különböző állatnemeknek több mint 60%-a került át a szomszédos államokba. A sertés volt az egyetlen kivétel (55,6%), ám még ez sem adott okot a felhőtlen öröme, hiszen az állat takarmányozásához elengedhetetlen kukoricatermésünk 71%-áról is le kellett mondanunk.^[ii] A számok valóban aggasztó helyzetet mutattak: mezőgazdaságunk egyszerűen kevesebb élelmiszert tudott előállítani, mint amennyiből a lakosság jól lakhatott volna.

Ennek a helyzetnek a rendezése állategészségügyünk kötelességévé lett.

Az állatorvosi szolgálat három csoportból állt ekkoriban: a magyar királyi (a továbbiakban m. kir.), a helyhatósági és a magánállatorvosokból.

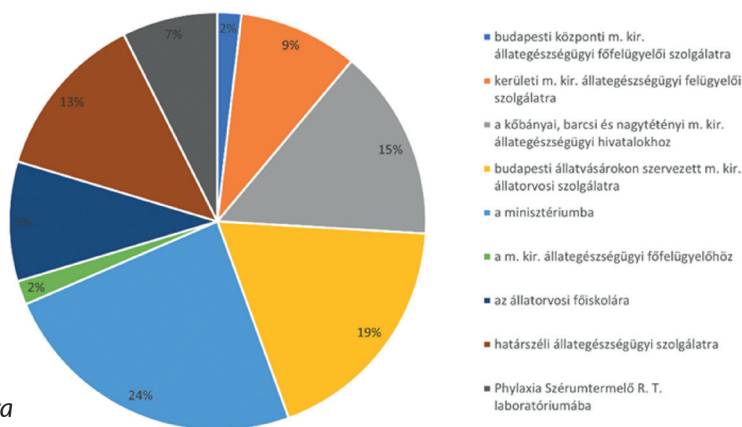
1922-ben 324 m. kir. állatorvos dolgozott a közszolgálatban, közöttük már a trianoni békeszerződésben elcsatolt területekről érkezőkkel. Munkájukat az állatorvosi közszolgálat államosításáról szóló 1900. évi XVII. törvénycikk szabályozta, bár annak több kitétele, mint például a fiúmei m. kir. állatorvos foglalkoztatása, lehetetlenné vagy okafogyottá vált. Több mint 80 százalékuk az első- és másodfokú állategészségügyi hatóságoknál helyezkedett el. Az első fokhoz a járások és a városok, a másodfokhoz a törvényhatóságok tartoztak.^[iii] Az **1. ábra** annak az 54 állatorvosnak a megoszlását mutatja, akik a maradék kevesebb mint 20%-ot tették ki.^[iv]

Az ugyancsak 324 fő helyhatósági állatorvosból 55 törvényhatósági városi, 34 rendezett tanácsú városi, 95 községi és 140 közállatorvos volt.^[v] (**2. ábra**)

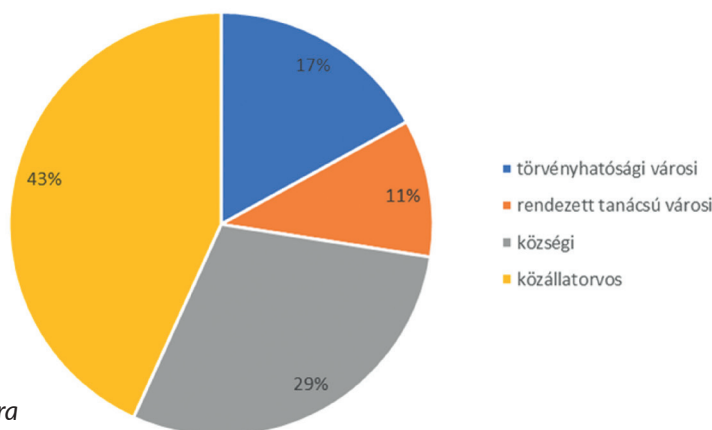
A 198 magánállatorvos kezelte közvetlenül a haszon-, a kedvtelésből tartott, valamint a vadon élő vagy elvadult állatok állományát. A statisztikát készítőik közéjük sorolták az uradalmi és a katonai állatorvosokat.^[vi]

Más országok állategészségügyi rendszereihez hasonlóan a hazai is naprakész információkat gyűjtött azokról a régóta ismert állatjárványokról, amelyek továbbra sem tűntek el a kontinensről. Ez a szolgálat még a nép- és a tanácsköztársaság bizonytalan hónapjaiban is zavartalanul tevékenykedhetett, ezért meg tudta akadályozni a nagyobb ragályok kialakulását vagy elhatalmasodását.

Várható volt, hogy a legnagyobb aggodalmat a Lengyelországban tomboló keleti marhavész váltja ki. Az eset tanulmányozására hét m. kir. állatorvos és a főiskola egyik tanársegédje utazott Varsóba, Breszt-Litovszkba és más lengyel vidékekre, településekre.^[vii] Hogy minél kisebb eséllyel jusson fertőzött jöszág Magyarország területére, az elsőfokú hatóságok tájékoztatást kaptak,

1. ábra

2. ábra

miféle büntetésre számíthattak a védekező rendelkezések megszegésének esetén [viii], azonkívül az illetékesek az ország északi határa mentén 20 km-es sávban írták össze a kérődző állatokat és korlátozták forgalmukat. Utóbbi szigorítást csak akkor oldották fel, amikor már alábbhagyott a kór fenyegetése.[ix] Hasonlóan sikerült kívül tartani a Stájerország felől fenyegető ragadós tüdőlobot.[x]

Nem mindig volt azonban lehetőség elkerülni a legrosszabbat: olykor a fel-tartóztathatatlanul előrenyomuló meg-szállók hurcolták be magukkal a bajt. Az antant francia sereg ösvéréivel a nyirokérgyulladás is megjelent hazánk-ban, bár az állategészségügyi szakem-berek szerencsére azt hamar elfojtották. [xi] Ezzel szemben az 1921-ben hazánk több pontján észlelt tenyészbénaságot már csak karanténnal vonhatták ellen-őrzésük alá, a lovakat megbetegítő fertőző kevésvérűség (vérszegénység) ellen pedig az évkönyv kiadásakor még ennyi eredményt sem értek el. Mind a tenyészbénaság visszatérésének meg-előzésére, mind a kevésvérűség kordá-ban tartására újabb utasításokat adtak az állatorvosoknak és a tulajdonosok-nak.[xii]

A sertéspestis a világháború alatt terjedt el. Mivel már létezett a fertőzés leküzdéséhez szükséges oltóanyag, 1919-ben kötelező volt bizonyos szá-mú sertést a szérumtermelő telepeknek eladni (bizonyára szabályozott áron) [xiii], mert csak így lehetett biztosítani a megfelelő számú vakcina előállítását. 1920-ban az állatgyógyászat többi szérumát is szigorúbban használták fel és ellenőrizték a m. kir. állatorvosok [xiv], a gyógyszerárakban kapható változa-tokhoz pedig az állattulajdonosok im-máron könnyebben juthattak hozzá.[xv]

A veszettség ugyancsak a világégés éveiben harapózott el, s jó ideig leküzd-hetetlennek bizonyult. A dualizmus ide-jén az ebtartás szabályozására alkotott törvényhatósági rendeletek betartásá-val ugyanis a harcok és a hadigazdál-kodás idegtépő viszonyai között nem sokan törődhettek. 1922-ben a Föld-művelésügyi Minisztérium körrendelet-ben utasította a törvényhatóságokat, hogy járasonként legalább egy gye-pmesteri állást szervezzenek a gazdátlan jószágok elfogására.[xvi] Mivel az ilyen kutyák még egészségesen is veszé-lyesek lehetnek, a minisztérium másik, 109.674/1922. sz. körrendeletével arra

kötelezte a közigazgatási hatóságokat, hogy az ebzárlat alatt kóborló állatok kiirtását a folyamatban lévő kihágási eljárástól függetlenül is rendeljék el és haladéktalanul hajtsák végre.[xvii]

A községi és városi húsvizsgálók dí-jazásának, valamint a nagytétényi ser-téshizláló telep és a kapcsolódó vásá-rok állategészségügyi rendtartásának szabályozását az élelmiszer-biztonság fenntartása tette szükségessé.[xviii]

A kormányok külpolitikájukkal is se-gíteni szerették volna állatorvosaink munkáját: állategészségügyi egyezmé-nyeket igyekeztek kötni a szomszédos államokkal, hogy irányukból ne kelljen több veszélytől tartanunk. Ilyesmiről azonban egyelőre csak a csehszlovák kormány volt hajlandó tárgyalni, s egyezmény még ebből sem kerekedett 1922-re.[xix]

Az állatorvosi munka szabályozása óhatatlanul fonódott egybe állatren-dészeti intézkedésekkel. A gazdasági nehézségek közepette nemcsak az állatok egészségére, de magukra az állatokra is muszáj volt vigyázni. A zűrzavaros népességmozgások idején a tolvajok és csempészek úgyszintén apasztották a hazai állományt. A ked-vezőtlen folyamatot a törvényalkotás az állatcsempészet büntetésével igyeke-zett megállítani.

Mindezek után mire kellett töreked-nünk 1922-ben? Konkoly-Thege Sán-dor a fogyasztási gondokat gyorsan megoldó külföldi behozatal helyett ter-mészetesen állattenyésztésünk fejlesz-tésére buzdított, hogy az ne csak hazai szükségleteink kielégítésére, hanem kivitelre is alkalmas legyen.[xx] Állat-egészségügyünk mindenesetre megte-remtette az ehhez szükséges alapokat. (BBP)

[i] A M. Kir. Kormány 1919-1922. évi működéséről és az ország közállapotairól szóló jelentés és statisztikai évkönyv. Budapest: Athenaeum, 1926. pp. 117-118.

[ii] Konkoly-Thege Sándor: Állattenyésztésünk vám- és egészségügyi védelme a jövőben. Állatorvosi Lapok 45. (1922) 106.

[iii] 1900. évi XVII. törvénycikk az állatorvosi közszolgálat államosításokról. Forrás: <https://net.jogtar.hu/ezter-ev-torveny?docid=90000017.TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei%3Fpagenum%3D35> (2022. nov. 11.)

[iv] Statisztikai évkönyv i. m. 117.

[v] Uo.

[vi] Uo.

[vii] Uo.

[viii] Uo.

[ix] Statisztikai évkönyv i. m. 118.

- [x] Uo.
 [xi] Uo.
 [xii] Uo.
 [xiii] Uo.
 [xiv] Uo.
 [xv] Statisztikai évkönyv i. m. 119.
 [xvi] Statisztikai évkönyv i. m. 118.
 [xvii] Uo.
 [xviii] Uo.
 [xix] Statisztikai évkönyv i. m. 120.
 [xx] *Konkoly-Thege S.*: Állattenyésztésünk i. m. 106.

Társállatok és az elhízás – válogatott cikkbibliográfia

- Barroso, C. S., Brown, K. C., Laubach, D., Souza, M., Daugherty, L. M., & Dixon, M. (2021). Cat and/or Dog Ownership, Cardiovascular Disease, and Obesity: A Systematic Review. *Veterinary Sciences*, 8(12), 333.
- Chen, T. T., Khosa, D. K., McEwen, S. A., Abood, S. K., & McWhirter, J. E. (2020). Readability and Content of Online Pet Obesity Information. *Journal of the American Veterinary Medical Association*, 257(11), 1171-1180.
- Coy, A. E., Green, J. D., & Behler, A. M. C. (2021). Why Can't I Resist Those "Puppy Dog" (or "Kitty Cat") Eyes? A Study of Owner Attachment and Factors Associated with Pet Obesity. *Animals*, 11(2), 539.
- Forrest, R., Awawdeh, L., Esam, F., Pearson, M., & Waran, N. (2021). The Diets of Companion Cats in Aotearoa New Zealand: Identification of Obesity Risk Factors. *Animals*, 11(10), 2881.
- Garcia-Mazcorro, J. F., Minamoto, Y., Kawas, J. R., Suchodolski, J. S., & de Vos, W. M. (2020). Akkermansia and Microbial Degradation of Mucus in Cats and Dogs: Implications to the Growing Worldwide Epidemic of Pet Obesity. *Veterinary Sciences*, 7(2), 44.
- Klueck, H. A., Jones, R. L., & Lee-Fowler, T. (2021). Perceptions of Body Condition, Diet and Exercise by Sports Dog Owners and Pet Dog Owners. *Animals*, 11(6), 1752.
- Linder, D. E., Santiago, S., & Halbreich, E. D. (2021). Is There a Correlation Between Dog Obesity and Human Obesity? Preliminary Findings of Overweight Status Among Dog Owners and Their Dogs. *Frontiers in Veterinary Science*, 736.
- Lynden, J., Hollands, T., & Ogden, J. (2022). Animal Obesity: What Insights Can a One Health Approach Offer When it Comes to Veterinarians 'making every contact count'? *Veterinary Record*, e1904.
- Ronja, N., & Koelle, P. (2021). Obesity in Dogs - A Review of Underlying Reasons. *Tierärztliche Praxis. Ausgabe K, Kleintiere/Heimtiere*, 49(4), 284-293.
- Shepherd, M. (2021). Canine and Feline Obesity Management. *Veterinary Clinics: Small Animal Practice*, 51(3), 653-667.

Suarez, L., Bautista-Castaño, I., Peña Romera, C., Montoya-Alonso, J. A., & Corbera, J. A. (2022). Is Dog Owner Obesity a Risk Factor for Canine Obesity? A "One-Health" Study on Human-Animal Interaction in a Region with a High Prevalence of Obesity. *Veterinary Sciences*, 9(5), 243.

Fény, szobrok, időjárás

Nem volt túl kegyes hozzánk az időjárás 2022. szeptember 17-én. A Kulturális Örökség Napjai alkalmából Tartson velem egy sétára! Mesélhetek közben? címmel 12 órára meghirdetett campusséta előtt hirtelen erős szél támadt és cseperegni kezdett az eső. Nem indult jól. De nem adtuk fel. A Hír TV-nek adott interjú után (<https://univet.hu/hu/2022/09/19/szefik-es-sztorik-akulturalis-orokseg-napjan/>) huszonegy szélről, csapadéktól el nem riadó látogató indult felfedezni az állatorvoslás tanuló egyetemi hallgatók birodalmát.

Csatlós, a híres magyar hortobágyi szürkemarha bika életnagyságú szobra most is hűségesen őrizte a bejáratot. De továbbengedett bennünket. Közismert, hogy a magyar állatorvosi szakoktatás megkezdésének 200. évfordulóját (is) méltóképpen ünnepelte az egyetem, nemcsak nagyszabású rendezvénysorozattal, hanem egy új, az oktatás alapját, a nagyállatokat jelképező szobor állításával is. Igen, ő Csatlós, Domonkos Béla (1934-2021) Magyar Örökség Díjban részesült szobrászművész alkotása.

Azt azonban már jóval kevesebben tudják, hogy ezt megelőzően, mintegy 10 éven át az 1977-ben készült Sejt-plasztika c. alkotás fogadta a látogatókat az István utcai bejáratnál.

Minden campusséta során apró anekdotákkal, adomákkal színesítem a száraz tények felsorolását, miszerint ki, mikor, hogyan, kinek a megbízásából, milyen stílusban és miért tervezte és építette meg az épületeket, avagy formálta meg a szobrokat. Idén a legnagyobb sikert Csatlós „lokális elődje”, a Sejt-plasztika története aratta.

A Bohus Zoltán (1941-2017) Kosuth-díjas üvegművész, a „fény szobrása” által tervezett, egymáshoz ragasztott sík üveglapokból készült, csiszolt, tömbösített, szabadterén álló modern üvegszobrot 1987-ben daruval próbálták meg áthelyezni – mintegy helyet csinálni a bikának –, de a kéttónás

alkotás eldőlt és darabokra tört. Bár a nagyplasztika áttelepítésének első lépése nem járt sikerrel, nem adták fel, a malórt (a törött elemeket) orvosolták, vagyis a szobormonstrumot újból összerakták!

S itt válik a történet szerintem még szebbé, hisz ez a magát az életet szimbolizáló réteges üvegszobor az Élettani Tanszék épülete elé került. Méltó helyére! Úgy fogalmaztam a látogatóknak, hogy: "Lám, ebben a történetben végül mindkét szobor megtalálta a helyét. Az egyik rögtön, a másik pedig szó szerint felépülése után." Bár az utóbbin ma is több helyen látszik régi sérülésnyom, a múlttal és az időjárás viszonytagságaival dacolva áll rendületlenül a C épület előtt, 35 éve ugyanott.

E zöld színű üvegszobor a fák, bokrok árnyékában első ránézésre sötét köztömbnek tűnik, a belsejében lévő (a látogatók által általában tojásnak nézett) sejtmag csak napfényes időben látszik szép kontúrosan. Most azonban – talán a sétára látogatók e történet iránti lelkesedését is meghálálva – a borongós idő ellenére is jól kivehetően átsejtett, hirdette az élni akarást, a munkát, a fényt, az életet. (VA)

Ki miben segít?

Winkler Bea, könyvtárigazgató: kutatástámogatás, MTMT, HuVetA, honlap, olvasószolgálat

Angyal Edit, könyvtáros: olvasószolgálat, MATARKA-feldolgozás

Bikádi Katalin, könyvtáros: használatképzés, MTMT-támogatás, olvasószolgálat, kutatástámogatás

Bíró Bettina, könyvtáros: olvasószolgálat, MTMT-támogatás

Bozó Bence Péter, levéltáros: állatorvos-történet

Kiss Józsefné Oláh Edit, könyvtáros: könyvtárközi kölcsönzés, folyóiratok, Magyar Állatorvosi Bibliográfia

Mudri Diána, könyvtáros: olvasószolgálat, titkár, MTMT-támogatás

Pálfyné Varga Orsolya, könyvtáros: könyvbeszerzés, feldolgozás, olvasószolgálat

Sárkány Laura, könyvtári asszisztens: másolatszolgáltatás, feldolgozás

Váradai Adél, főmuzeológus: állatorvos-történet